

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ในเยาวชนสตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ และความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ ของเยาวชนสตรี และเพื่อทดลองหาแนวทางในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ในเยาวชนสตรี ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนได้มีบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพ โดยทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนสตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 819 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลอง 2 โรงเรียน กลุ่มควบคุม 2 โรงเรียน คัดเลือกผู้นำเยาวชนในกลุ่มทดลอง เพื่อเข้ารับการอบรมตามโครงการเยาวชนสตรีไทยรวมใจ ป้องกันโรคเอดส์ จำนวน 92 คน ใช้ระยะเวลาการอบรม 2 วัน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้นำเยาวชนสตรีมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ป่วยโรคเอดส์ ตระหนักถึงความสำคัญในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ มีความสามารถและมีศักยภาพการเป็นผู้นำในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน หลังการอบรมผู้นำเยาวชนสตรีดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนเป็นระยะเวลา 6 เดือน โดยมีครูในโรงเรียนเป็นที่ปรึกษาตลอดการดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยของผู้นำเยาวชนสตรี

นักเรียนสตรีที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้นำเยาวชนสตรี จำนวน 92 คน ก่อนและหลังการอบรมผู้นำเยาวชนสตรีได้รับการประเมินการรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย และบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพในโรงเรียน หลังสิ้นสุดการอบรมและหลังสิ้นสุดการดำเนินงาน ผู้นำเยาวชนสตรีจะได้รับการประเมินการรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ การรับรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยและบทบาทการเป็นผู้นำทางด้านสุขภาพในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนอีกครั้ง พบว่า คะแนนการรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ด้านโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม และหลังสิ้นสุดการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 การรับรู้ความรุนแรงของโรคเอดส์

และการรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคเอดส์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยการรับรู้หลังการอบรมและหลังสิ้นสุดการดำเนินงานสูงขึ้นและสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 การรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันโรคเอดส์ คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมและหลังสิ้นสุดการดำเนินงานสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แต่คะแนนเฉลี่ยหลังสิ้นสุดการดำเนินงานลดลงเล็กน้อยและต่ำกว่าหลังการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (ตารางที่ 2)

การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์โดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมและหลังสิ้นสุดการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 หลังสิ้นสุดการดำเนินงานคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ลดลง และพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าหลังสิ้นสุดการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรม และหลังสิ้นสุดการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการอบรม คะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมสูงกว่าหลังสิ้นสุดการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เช่นเดียวกัน โดยพบว่า ความรู้หลังการอบรมสูงขึ้นและหลังสิ้นสุดการดำเนินงานความรู้ลดลง แต่ยังคงสูงกว่าก่อนการอบรม (ตารางที่ 2)

การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยของเยาวชนสตรี หลังการอบรมสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลของการอบรมและความรู้ที่ผู้นำเยาวชนได้รับจากการอบรมเพิ่มขึ้น การอบรมจึงน่าจะเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนได้อีกวิธีหนึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ สร้อย อนุสรณ์ธีรกุล และคณะ (2538) วิภา แสงจันทร์ (2536) Farley, et. al. (1991) และ Shulkin, et. al. (1991) ส่วนหลังสิ้นสุดการดำเนินงานแล้ว การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยของเยาวชนสตรีลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับหลังการอบรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของ วีรสิทธิ์ ลิทธิไตรย์ (2532) ที่กล่าวว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ การจัดแสดงให้คำอธิบายเกี่ยวกับโรคเอดส์และการใช้ถุงยางอนามัย จะต้องจัดบ่อย ๆ เพื่อตอกย้ำความสำคัญ และความเข้าใจของกลุ่มตัวอย่าง

2. บทบาทการเป็นผู้นำเยาวชนสตรีทางด้านสุขภาพ

ก่อนการอบรมและหลังการอบรม ผู้นำเยาวชนสตรีได้รับการทดสอบบทบาทการเป็น ผู้นำเยาวชนสตรีพบว่า หลังการอบรมผู้นำเยาวชนสตรีมีบทบาทและศักยภาพในการเป็นผู้นำรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนได้ดี พฤติกรรมในทางบวกมีมากขึ้น ในขณะที่พฤติกรรมทางลบมีน้อยลง ผู้นำเยาวชนสตรีทุกคนได้มีบทบาทและส่วนร่วมในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน กิจกรรมที่ดำเนินการในโรงเรียนมีทั้งกิจกรรมที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ได้แก่ การเผยแพร่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่เพื่อนในชั้นเรียนและในโรงเรียน จัดทำและแจกเอกสารแผ่นพับ จัดฉายวิดีโอทัศน์ ทุกห้องเรียน เลี้ยงตามสาย จัดทำรายการวิทยุโรงเรียน จัดการอบรมนักเรียนทุกระดับชั้นเรียน เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการรณรงค์และป้องกันโรคเอดส์ เช่น จัดนิทรรศการ การแสดงบนเวที ได้แก่

การแสดงละคร คอนเสิร์ต หมอลำกลอน ร้องเพลง จินตลีลา ตอบปัญหา ประกวดวาดภาพ คำขวัญ เรียงความ สมุดรวบรวมข่าวโรคเอดส์ การจัดบอร์ด การเล่นเกมต่าง ๆ เป็นต้น การดำเนินงานของ ผู้นำเยาวชนสตรีได้รับความสำเร็จเป็นอย่างมาก ทุกคนร่วมมือกันแสดงความเสียสละเป็นอย่างดี ผู้นำเยาวชนสตรีทุกคนรู้สึกภาคภูมิใจ พอใจ และดีใจที่ได้มีโอกาสเข้ารับการอบรม ภาคภูมิใจในบทบาท และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น กิจกรรมที่ผู้นำเยาวชนสตรีส่วนมาก เห็นว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด คือ การแสดงคอนเสิร์ต เนื่องจากเป็นการเร้าใจที่ได้ทั้งความรู้ และความบันเทิง เหมาะกับวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม ผู้นำเยาวชนสตรีเห็นว่าการจัดกิจกรรมรณรงค์โรคเอดส์ ในโรงเรียนนั้นควรจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมหลาย ๆ อย่างเพื่อดึงดูดความสนใจ และเพื่อให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความสนใจและความสามารถแตกต่างกัน กล่าวโดยสรุป นักเรียนในโรงเรียนพอใจในบทบาทและกิจกรรมของผู้นำเยาวชนสตรี

3. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีลักษณะทั่วไปคล้ายคลึงกัน (ตารางที่ 3) ส่วนมากนักเรียนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์จากโทรทัศน์ รองลงมาเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เอกสารและแผ่นพับ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ได้รับจากเพื่อนค่อนข้างน้อยไม่ถึงร้อยละ 1 ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของ Ndlovu (1992) ค่อนข้างมาก ที่พบว่าวัยรุ่นใน Zimbabwe เลือกแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับโรคเอดส์จากเพื่อนเป็นอันดับแรกถึงร้อยละ 20 ประสบการณ์การเที่ยวสถานรื่นเริง พบว่า นักเรียนบางราย ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีประสบการณ์การเที่ยวบาร์ ผับ อาบอบนวด สนุกเกอร์ และช่อง (ตารางที่ 4) ประมาณร้อยละ 20 ยอมรับว่าตนเองมีแฟนหรือคนรักแล้ว และเคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว ประมาณร้อยละ 2 อายุที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเริ่มตั้งแต่ 11-19 ปี ใกล้เคียงกับการศึกษาของ วิรสิทธิ์ สิทธิไตรย์ และคณะ (2535) ที่พบว่า อายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของวัยรุ่นสตรีของไทย เท่ากับ 18.3 ปี และ มานพ คณะโต (2535) ที่พบว่าวัยรุ่นสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 15 ปี โดยส่วนมากการร่วมเพศจะเกิดในช่วงอายุ 17-18 ปี นักเรียนสตรี ร้อยละ 75 ที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์จนถึงอายุ 18 ปี และร้อยละ 20 เมื่ออายุถึง 20 ปี สาเหตุของการมีเพศสัมพันธ์ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ความรัก ความสมัครใจ ต้องการประสบการณ์ อยากทดลอง เพื่อความสนุก ต้องการผูกมัดใจแฟน และแม้กระทั่งถูกข่มขืน ส่วนมากใช้ถุงยางอนามัยเป็นครั้งคราวและส่วนมากใช้เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ การเดินทางออกนอกบ้านและการไปเที่ยวนอกบ้าน ส่วนมากไปกับเพื่อน (ตารางที่ 5) และมีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่เสพสิ่งเสพติด เช่น บุหรี่ เหล้า กล้วยชา ยาม้า เฮโรอีน คมกาวและทินเนอร์ (ตารางที่ 6) ซึ่งมีทั้งนักเรียนที่เสพอย่างต่อเนื่อง เป็นครั้งคราว และทดลองเสพ พฤติกรรมเสี่ยงของกลุ่มเยาวชนสตรีเหล่านี้ แม้จะพบว่ามีจำนวนน้อย แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อป้องกันการขยายและเกิดปัญหาที่รุนแรงขึ้น

4. การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยของกลุ่ม ตัวอย่าง

หลังสิ้นสุดการดำเนินงาน การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ด้านโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ กลุ่มควบคุมยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หลังสิ้นสุดการดำเนินงานกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ด้านโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ลดลง การรับรู้ความรุนแรงของโรคเอดส์ก่อนการดำเนินงาน กลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่หลังสิ้นสุดการดำเนินงานพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มทดลองหลังสิ้นสุดการดำเนินงานมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 การรับรู้ประโยชน์ของการป้องกันโรคเอดส์ หลังสิ้นสุดการดำเนินงานกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มทดลองหลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกลุ่มควบคุมหลังการดำเนินงาน มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การรับรู้อุปสรรคต่อการป้องกันโรคเอดส์ หลังสิ้นสุดการดำเนินงานกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น ส่วนกลุ่มควบคุมมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าก่อนการดำเนินงาน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์โดยรวมทั้ง 4 ด้าน หลังสิ้นสุดการดำเนินงาน คะแนนการรับรู้ของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนกลุ่มควบคุม พบว่าคะแนนเฉลี่ยการรับรู้หลังสิ้นสุดการดำเนินงานไม่เปลี่ยนแปลงและต่ำกว่ากลุ่มทดลอง ความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย หลังสิ้นสุดการดำเนินงานพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ดีขึ้นและสูงกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกลุ่มควบคุมหลังสิ้นสุดการดำเนินงานระดับความรู้ไม่เปลี่ยนแปลง และพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้เฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 8)

หลังสิ้นสุดการดำเนินงาน กลุ่มทดลองมีการรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยดีขึ้น สูงกว่าก่อนการดำเนินงานและสูงกว่ากลุ่มควบคุม และพบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าเป็นผลจากการดำเนินงานของโครงการวิจัย โดยกลุ่มทดลองจะได้รับอิทธิพลจากการดำเนินงานและกิจกรรมการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน ซึ่งมีผู้นำเยาวชนสตรีในโรงเรียนเป็นแกนนำ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้และความรู้ที่ดีขึ้น ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ และกลับพบว่าการรับรู้และความรู้มีแนวโน้มจะลดลง แม้ว่ากลุ่มควบคุมจะได้รับผลกระทบจากการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์จากสื่อและสื่อมวลชนตามปกติอยู่แล้วก็ตาม สอดคล้องกับการศึกษาของ สร้อย อนุสรณ์ธีรกุล และคณะ (2538) กำไลรัตน์ เย็นสุจิตร์ (2534) เฉลิมพลตันสกุล (2537) พัทธินันท์ สิริสุนทร (2533) อังคินันท์ บุปผาสวรรณ (2536) Rickert, et. al. (1991) และ Shulkin, et. al. (1991)

การรับรู้ที่เกี่ยวกับโรคเอดส์ทั้งในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่ยังไม่ถูกต้องเป็นส่วนมาก ได้แก่ ยังรับรู้ว่าการเอดส์ถ่ายทอดได้ทางกรรมพันธุ์ การบริจาคเลือดให้ผู้อื่นสามารถติดเชื้อโรคเอดส์ได้ ผู้ติดเชื้อโรคเอดส์จะต้องแสดงอาการออกทางผิวหนังทุกราย ส่วนการรับรู้ที่อาจมีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ของเยาวชนสตรี ที่ส่วนมากยังเข้าใจและมีทัศนคติว่า การพกถุงยางอนามัยติดตัวเป็นพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ การใช้ถุงยางอนามัยร่วมเพศจะทำให้ได้รับความสุขจากการร่วมเพศไม่เต็มที่ รู้สึกอายนที่จะขอร้องให้แฟนหรือคู่อภิเษกสมรสพกถุงยางอนามัย รู้สึกอายนที่จะไปซื้อหรือไปรับถุงยางอนามัย การเที่ยวช้อปปิ้ง บาร์ และดิสโก้เธคเป็นเรื่องปกติ เป็นต้น ส่วนความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย หลังสิ้นสุดการดำเนินงานทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนมากยังบอกขั้นตอนการถอดและใส่ถุงยางอนามัยผู้ชายไม่ถูกต้อง เช่น การคลี่ถุงยางอนามัยออกหมดก่อนสวมใส่ที่อวัยวะเพศชาย ถอดอวัยวะเพศชายออกจากช่องคลอดก่อนการหลั่งน้ำกาม เป็นต้น การรับรู้และความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และการใช้ถุงยางอนามัยที่ยังไม่ถูกต้องเหล่านี้ เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมป้องกันและหลีกเลี่ยงการติดเชื้อโรคเอดส์ ดังนั้น ในการให้ความรู้แก่เยาวชนจึงจำเป็นต้องปลูกฝังทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องให้กับเยาวชนด้วย ไม่ใช่เฉพาะการให้ความรู้กับเยาวชนเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเยาวชนได้

5. กิจกรรมการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน

ในกลุ่มทดลองหลังการอบรม ผู้นำเยาวชนสตรีตามโครงการเยาวชนสตรีไทยรวมใจป้องกันโรคเอดส์ ผู้นำเยาวชนได้เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมเพื่อเป็นการให้ความรู้และกระจายความรู้ที่ได้จากการอบรม รวมทั้งเป็นการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนขึ้น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการวิจัย และมีครูในโรงเรียนเป็นที่ปรึกษาตลอดการดำเนินงาน ผู้นำเยาวชนสตรีใช้เวลาในการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 6 เดือนก่อนการประเมินผล กิจกรรมที่ผู้นำเยาวชนได้ดำเนินการ ได้แก่ การจัดอบรมนักเรียนในโรงเรียน การจัดนิทรรศการ การเดินรณรงค์ การประกวดวาดภาพ บอร์ดคำขวัญ เรียงความ สมุดรวบรวมข่าวโรคเอดส์ ร้องเพลง จัดฉายวิดีโอตามห้องเรียนทุกชั้นเรียน จัดรายการวิทยุในโรงเรียน เสียงตามสาย การแสดงบนเวที ได้แก่ การเล่นเกม ร้องเพลง คอนเสิร์ต หมอลำกลอน ตอบปัญหา ละคร จินตลีลา เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ผู้นำเยาวชนสตรีเป็นแกนนำและเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงาน หลังสิ้นสุดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน นักเรียนมีความพึงพอใจกับกิจกรรมที่จัดขึ้น และเกือบทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรม และเห็นว่าตนเองได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์เพิ่มขึ้น การจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้ทั้งความรู้และความบันเทิง ยอมรับว่าตนเองได้รับความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนชอบคอนเสิร์ตมากที่สุด รองลงมาเป็นละคร และการจัดนิทรรศการ ตามลำดับ อย่างไรก็ตามนักเรียนยังเห็นว่า การจัดกิจกรรมหลาย ๆ อย่างไปพร้อม ๆ กัน จะทำให้น่าสนใจมากขึ้น และดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างมาก ทำให้ไม่รู้สึกเบื่อ โดยเฉพาะกิจกรรมบนเวทีที่สามารถให้ทั้งความบันเทิงและความรู้ได้พร้อม ๆ กัน

ส่วนในกลุ่มควบคุมนั้น พบว่ามีกิจกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์อยู่บ้าง ซึ่งเป็นกิจกรรมเฉพาะกลุ่มย่อยของนักเรียนในโรงเรียนแต่ละห้องเรียน เช่น การจัดบอร์ดในห้องเรียน ส่วนการจัดอบรมผู้นำเยาวชนนั้น สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดได้ดำเนินการจัดอบรมผู้นำเยาวชนนักเรียนทุกโรงเรียนในเขตที่รับผิดชอบ ซึ่งรวมถึงโรงเรียนและนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นโรงเรียนและนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจึงได้รับการอบรมตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุขคล้ายคลึงกัน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้นำเยาวชนที่ผ่านการอบรมของสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดเหล่านั้น ไม่ได้นำผลการอบรมมาขยายผลต่อไปในโรงเรียน และผู้นำเยาวชนไม่ได้มีบทบาทในการรณรงค์ในโรงเรียนต่อไป การอบรมจึงเกิดผลและประโยชน์ให้กับนักเรียนที่มีโอกาสเข้ารับการอบรมเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นักเรียนในกลุ่มควบคุมส่วนมากเห็นว่าโรงเรียนของตนควรจะมีกิจกรรมในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ และส่วนมากเห็นว่าตนเองยังมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ไม่เพียงพอ ในขณะที่กลุ่มทดลองส่วนมากเห็นว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ดีและเพียงพอแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนในกลุ่มทดลองเห็นว่าตนเองได้รับความรู้จากกิจกรรมการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนที่ดำเนินงานโดยผู้นำเยาวชนสตรี และพอใจกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียน ซึ่งนับว่าเป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งของงานวิจัยนี้

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันการศึกษาและโรงเรียน

1.1 ผู้บริหารสถาบันการศึกษาและผู้อำนวยการโรงเรียน ควรตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของวัยรุ่น ในสถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษา ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การรับรู้และความรู้ของนักเรียน ดังนั้น ควรร่วมมือกันหาแนวทางในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์โดยการให้ความรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการรับรู้ที่ถูกต้อง มีพฤติกรรมในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ที่ถูกต้อง

1.2 จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยที่เสพสิ่งเสพติดหรือเคยเสพหรือเคยลองเสพสิ่งเสพติด และเที่ยวสถานที่ที่เสี่ยงที่เป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดหน่วยตรวจตรา สอดส่องและติดตามพฤติกรรมของนักเรียน สืบหาและค้นหาแหล่งที่มาของยาเสพติดเหล่านั้น เพื่อกำจัดและปราบปราม ตลอดจนมีการให้ความรู้เกี่ยวกับอันตรายของสิ่งเสพติดควบคู่ไปกับการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ และวิธีป้องกัน

1.3 ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จัดหาสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับโรคเอดส์ที่เหมาะสม ทันสมัย นักเรียนยอมรับและชอบใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

1.4 สนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้องในการถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ถูกต้องของนักเรียน ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ

1.5 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เข้ารับการอบรมความรู้เรื่องโรคเอดส์กับหน่วยงานต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และครอบคลุมทุกคน

1.6 สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน โดยมีผู้นำนักเรียนทางด้านสุขภาพเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่นักเรียน เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนคนอื่น ๆ จัดกิจกรรมเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เรื่องโรคเอดส์ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.7 น่าจะเป็นไปได้ที่จะขยายผลการพัฒนา และสนับสนุนให้มีผู้นำเยาวชนทางด้านสุขภาพขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นแกนนำในการให้ความรู้ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียนด้วยกัน และเป็นแกนนำในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในเยาวชน

1.8 จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และวิทยุเป็นแหล่งที่ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่เยาวชนได้อย่างมาก โดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นแหล่งที่เยาวชนได้รับความรู้เรื่องโรคเอดส์มากที่สุด ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีบทบาทต่อเยาวชนและสถาบันการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และสถาบันการศึกษาเองควรให้ความสำคัญต่อการเผยแพร่ทางสื่อมวลชน ควรคำนึงถึงสื่อที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับเยาวชนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด และควรให้ความสำคัญในการให้ความรู้ทางโทรทัศน์เป็นอันดับแรก

1.9 ควรยกระดับการศึกษาให้แก่สตรี ให้สตรีได้มีโอกาสศึกษาในระดับสูงขึ้น เพื่อให้สตรีได้มีความรู้ความสามารถในการตัดสินใจและการดูแลตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการดูแลสุขภาพตนเอง และสุขภาพของผู้อื่นในครอบครัวได้ดีขึ้นด้วย ตลอดจนให้โอกาสแก่นักเรียนสตรีได้แสดงความสามารถ และเป็นผู้นำในโรงเรียน

1.10 จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า นักเรียนเริ่มมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุ 11 ปี ดังนั้น จึงควรเริ่มให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ และจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับโรคเอดส์ให้กับนักเรียนสตรีในระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป โดยเฉพาะนักเรียนในชนบทซึ่งส่วนใหญ่ยากจน โอกาสในการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาจึงค่อนข้างน้อย จึงควรเตรียมความรู้และความสามารถในการดูแลตนเองและการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ก่อนจบจากโรงเรียน

1.11 ต้องพัฒนาความรู้และเจตคติของนักเรียน โดยการบรรจุความรู้เรื่องโรคเอดส์ไว้ในหลักสูตรวิชาใดวิชาหนึ่ง และจัดกิจกรรมเสริมความรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การทำสมาธิ การปฏิบัติธรรม การลดสิ่งยั่วเย้าทางเพศ และจัดให้มีหน่วยงานที่ให้บริการคำปรึกษาแนะนำเพื่อนนักเรียนในโรงเรียนให้ดีขึ้น

1.12 การเริ่มต้นรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มวัยรุ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอาจจะช้าเกินไป เนื่องจากมีพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียนตั้งแต่อายุ 11 ปีดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น จึงควรให้การศึกษารณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยเน้นกลุ่มนักเรียนสตรีและนักเรียนชายเท่า ๆ กัน แม้ว่านักเรียนชายจะมีพฤติกรรมที่ล่อแหลมต่อการติดเชื้อโรคเอดส์มากกว่า

นักเรียนสตรี แต่นักเรียนสตรีมีโอกาสด้านการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับอุดมศึกษาน้อยกว่านักเรียนชาย และในปัจจุบันนี้โอกาสในสังคมของนักเรียนชายและนักเรียนสตรีเท่า ๆ กัน โอกาสที่นักเรียนสตรีจะติดเชื้อโรคเอดส์จึงไม่แตกต่างจากนักเรียนชาย

1.13 กิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรเป็นกิจกรรมหลายรูปแบบ และกิจกรรมที่ควรจัดในโรงเรียน ได้แก่ จัดหาเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ วารสารทางการแพทย์ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับเพศศึกษา โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ ไวรัสในท้องสมุด หรือมูมนหนังสือของโรงเรียน จัดหาอุปกรณ์หรือสื่อการสอนใหม่ ๆ เช่น วิดีโอ ละครโทรทัศน์ มาใช้ในการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นสื่อที่นักเรียนชอบและให้ความสนใจมากที่สุด เชิญวิทยากรจากแหล่งวิชาการต่าง ๆ มาบรรยาย จัดนิทรรศการ เลียงตามสาย เติมนรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ ได้วาที แข่งขันตอบปัญหา เกมส์ ประกวดเรียงความ คำขวัญ วาดภาพ การจัดบอร์ด การแสดงละคร เป็นต้น

1.14 การจัดกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียน ควรเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องและต่อยุ่ทางด้านความรู้และทัศนคติที่ถูกต้องของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ และนักเรียนทุกคนควรมีส่วนร่วม

2. ด้านการพยาบาลและการบริการสาธารณสุข

2.1 ประสานงานและให้ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาและโรงเรียน เพื่อร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มเด็กและเยาวชน

2.2 จัดการเรียนการสอนโดยสอดแทรกความรู้เรื่องโรคเอดส์ให้กับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระดับชั้นปีที่ 1 เพื่อให้มีการรับรู้ที่ถูกต้องและมีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม ในการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นนักศึกษาสตรีเป็นส่วนใหญ่

2.3 จัดหน่วยบริการให้คำปรึกษาด้านข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโรคเอดส์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

2.4 ทำการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนการรับรู้ที่ยังไม่ถูกต้องของเยาวชน คือ การรับรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ ทัศนคติและค่านิยมทางเพศ

2.5 พฤติกรรมทางเพศเป็นพฤติกรรมที่ซ่อนเร้น การจะได้มาซึ่งความจริงในเรื่องนี้สำหรับบุคคลภายนอก หรือแม้กระทั่งพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขต้องใช้เวลาในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะนักเรียนสตรี และต้องเป็นที่ไว้วางใจอย่างจริงจังจึงจะทราบพฤติกรรมที่ซ่อนเร้นนี้ได้ ดังนั้น จึงควรสร้างความเชื่อด้านสุขภาพ ค่านิยมที่เหมาะสมในการมีเพศสัมพันธ์ให้กับนักเรียน

2.6 สอดแทรกความรู้เรื่องโรคเอดส์ หรือให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ไปพร้อม ๆ กับการให้พยาบาลและการดูแลผู้ป่วย และแผนกการพยาบาลที่ควรนำความรู้เรื่องโรคเอดส์สอดแทรกไป

กับการให้บริการ คือ แผนกวางแผนครอบครัว เนื่องจากผู้ที่มารับบริการในแผนกนี้คือ ผู้ที่มีสุขภาพดี และมีเพศสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะเป็นหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์แก่ผู้มารับบริการด้วย

2.7 ควรให้ความสนใจในการให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ และความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์แก่เยาวชนในเขตชนบทให้มากขึ้น พร้อมกับการให้ความรู้กับบิดามารดา หรือผู้ปกครองของเยาวชนที่มีผลต่อเยาวชนต่อไป

2.8 จัดหาสื่อที่มีประสิทธิภาพในการให้สุขศึกษา โดยใช้สื่อที่ทำให้เห็นภาพพจน์และข้อเท็จจริง เป็นสื่อที่ดึงดูดความสนใจและสื่อสารได้ดี มาใช้ในงานสอนสุขศึกษาแก่ผู้ป่วยและผู้รับบริการ นอกจากนั้นวิธีการสอนต้องใช้หลายรูปแบบและต่อเนื่อง จึงจะเร้าให้เกิดแรงจูงใจ

2.9 พยาบาลต้องขยายบทบาทสู่โรงเรียนและกระตุ้นให้โรงเรียนใช้ประโยชน์จากพยาบาลชุมชนและแหล่งข้อมูลเรื่องโรคเอดส์ และหน่วยงานทางด้านสุขภาพ

2.10 กระตุ้นให้โรงเรียนนำสื่อสุขศึกษาต่าง ๆ เช่น วิทยุทัศน์ สไลด์ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียน ตลอดจนร่วมมือกับพยาบาลสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน

8. การวิจัยครั้งต่อไป

3.1 จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้พบว่า การพัฒนาพัฒนกิจของนักเรียนในระยะวัยรุ่น ควรจะพัฒนาร่วมไปกับกลุ่มเดียวกันหรือกลุ่มเพื่อน และควรเริ่มตั้งแต่อยู่ในระยะวัยรุ่นตอนต้น หรืออยู่ในระดับประถมศึกษา ก่อนที่วัยรุ่นจำนวนหนึ่งจะเริ่มมีเพศสัมพันธ์ รูปแบบที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้สามารถเพิ่มการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับโรคเอดส์ และความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัย โดยกลุ่มผู้นำเยาวชนในโรงเรียนเอง ซึ่งน่าจะเป็นผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ได้ ตลอดจนสามารถพัฒนาศักยภาพการเป็นผู้นำในการรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนได้ จึงควรได้มีการนำวิธีการนี้ไปใช้กับนักเรียนกลุ่มอื่น ๆ หรือกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ ด้วย โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นในโรงเรียนควรเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมหลายรูปแบบและหลากหลาย เป็นกิจกรรมที่นักเรียนส่วนมากได้มีโอกาสแสดงออก เป็นกิจกรรมที่ให้ทั้งความบันเทิงและความรู้ในขณะเดียวกัน

3.2 ในการวิจัยครั้งนี้ จัดการอบรมผู้นำเยาวชนเป็นระยะเวลา 2 วัน ซึ่งอาจจะน้อยเกินไปสำหรับความคาดหวังในด้านความรู้และความสามารถในการเป็นผู้นำของเยาวชนสตรี กิจกรรมที่ใช้ในระหว่างการอบรมส่วนมากเป็นกิจกรรมกลุ่ม เช่น การอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ การเสนอผลงาน เป็นต้น ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมทุกคนมีส่วนร่วม นอกจากนั้นหลักสูตรหรือเนื้อหาที่ใช้ในการอบรมควรเตรียมพร้อมเป็นอย่างดี เนื้อหาสั้น กระชับ ได้ใจความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย

ของผู้เข้าอบรม มีการใช้อุปกรณ์การอบรมที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และอยากเรียนรู้โดยเฉพาะ สื่อทางเพศสัมพันธ์ที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งต่อไปอาจจะศึกษาเปรียบเทียบวิธีการ หรือรูปแบบการอบรม รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อขยายผลในโรงเรียน

3.3 การจัดอบรมให้ความรู้ทางด้านสุขภาพ ไม่ควรจัดอบรมแบบบรรยายอย่างเดียว ควรมีกิจกรรมหลาย ๆ รูปแบบ และเน้นในเรื่องการทำงานเป็นทีม เพื่อฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเป็นผู้นำ นอกจากนี้ควรเน้น สถานการณ์ปัจจุบัน และเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน สถานที่จัดอบรมไม่จำเป็นต้องจัดในห้อง นักเรียนเสนอแนะว่าควรจัดตามห้องทุ่ง ในป่าเขา หรือเข้าค่ายพักแรม สำหรับวิทยากรถ้ามีผู้ป่วย โรคเอดส์เข้าร่วมเป็นวิทยากรด้วย จะทำให้ผู้เข้ารับการอบรมเห็นภาพพจน์มากขึ้น

3.4 ควรทำการศึกษาในกลุ่มเยาวชนสตรีในชนบท เยาวชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เยาวชนสตรีที่ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาน้อย เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการถูกหลอกลวง และติดเชื้อโรคเอดส์ได้ง่าย นอกจากนี้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศในเยาวชนสตรี ควรคำนึงถึงความเป็นส่วนตัวในการตอบแบบสอบถาม ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนสตรีอาจจะปิดบัง พฤติกรรมทางเพศ อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง

3.5 ควรทำการศึกษาในระยะยาว เพื่อติดตามบทบาทและหน้าที่ของผู้นำเยาวชน ตลอดจนการขยายผลภายในโรงเรียน โดยเน้นถึงบทบาทของผู้นำเยาวชนสตรีในด้านความสามารถในการ อบรมผู้นำเยาวชนสตรีในโรงเรียนต่อ ๆ ไปได้ (Training of the Trainer) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผู้นำเยาวชน สตรีในโรงเรียนรุ่นใหม่ทดแทนผู้นำเยาวชนสตรีที่จบการศึกษาในโรงเรียนแล้วทดแทนกันตลอดไป และ ให้มีกิจกรรมรณรงค์ป้องกันโรคเอดส์ในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง